

„Най-добрата крепост на тираните е бездействието на народите.“

Николо Макиавели (1469-1527), италиански политически мислител, историк и дипломат

Модерната машеха

Докога елитът ще приватизира и отгавна на концесия обществени блага без справедлива компенсация за гражданите

ната финансова мощ от транснационалните корпорации в процеса на глобализация (инициран, поддържан и защитаван от едрия капитал), от една страна, а от друга, благоприятният политически курс на рейгънизма в САЩ и тачъризма в Англия за приватизация на значителни публични блага умело експлоатират беззащитната позиция на техните притежатели - суверенните народи.

Кои са предпоставките за отчуждаване на обществени блага без справедлива компенсация? И корпорациите, и държавата често се отнасят към общите блага както изгладнял скитник, попаднал на празненство с шведска маса - опитват се да докопат максимум ресурси, независимо какво ще остане за другите. Мотивирани, в първия случай, от неограничените стремежи за обогатяване на висшите мениджъри и акционерите на компанията, а във втория - от аламинутните интереси на управленската политическа гилдия. И едните, и другите са изритали стратегически интереси на суверена. И всичко това е

посока на обмяната на обществени блага на принципа кон за кокошка. И това е само един от каналите за въздействие. Упращава се и груб външнополитически натиск за приватизационни и концесионни операции в полза на определени транснационални корпорации.

Същевременно управленският олигархическо-икономически елит в България априори е предпоставен (с оглед на своите късогледни и егоистични мотивации) да не налага достатъчно ефективна система за социално справедливо данъчно облагане. В тази ситуация задачата за запълване на фиска с необходимия финансов ресурс за посрещане на разходите по публичните услуги, които държавата предоставя на своите граждани, не може да бъде решена, освен чрез вземането на държавни заеми. После именно изплащането на получените кредити е алибито за наложителната необходимост от приватизирането и/или отдаването на концесия на обществени блага. Ето как

**обвито в гъста
идеологическа мъгла**

**порочният кръг
се затваря**

Корпорациите финансират по всевъзможни начини мисловни тръстове и сервилни политики да проповядват неуморно немощта и несръчността на държавата като държател на публична собственост. Най-често прилаганият трик е да тикат пред зора на публиката сравнителни резултати от печалбата на корпоративни и държавни компании в един и същи отрасъл. Като ловко прикриват цялото мръсно бельо на корпоративния бизнес. А по-конкретно - изнасянето на производствени мощности в страни от Третия свят, където трудът е не само по-ниско платен, но и нормите за безопасност на работните места и за опазване на околната среда не са толкова рестриктивни. Тоест не изискват големи инвестиции за удовлетворяването им. Корпорациите прикриват както използването на детски труд, така и активните антипрофсъюзни действия по местоположение на производствените си мощности в Латинска Америка, Африка и Азия.

Колкото се отнася до предпоставките, обуславящи пропийването на общите блага от държавните чиновници, в никакъв случай не могат да бъдат пренебрегнати "сребърните аргументи", както още древните римляни са наричали подкупите. Раздавани от заинтересовани групи, за да насочат действията на висшите управници по

привидна, тъй като е налице принципна разлика. Когато по усмотрение на държавното управление се извършва отчуждаване на частна собственост, либералната конституционна норма предпазва собственика от финансово ощетяване, понеже постановява, че при отнемане на собственост се полага обезщетение. Неговият размер може да се обжалва по съдебен път. Когато бива извършено прехвърляне на обществени блага в частния сектор, не съществува юридическо или още по-малко конституционно положение, което да ги предпазва от

управленски произвол

Този проблем е особено болезнен за българския суверен поради огромния обем на приватизираната публична собственост след 10 ноември 1989 г., както и с оглед размера на отдадените на концесии обществени блага. Допълнителен отрицателен фактор е ширещата се през целия период на прехода корупция и в трите сфери на власт. Що се отнася до парирването на конфликтите на интереси при администрацията на обществени блага, това все още е екзотично фантазмагорично намерение.

Наличието на законова беззотворност позволява на всички досегашни правителства, иницирали приватизационни и концесионни процедури, да прикриват своята управленска некадърност, за да финансират бюджетни дефицити - доказателства за тяхната професионална некомпетентност.

Несъмнено е, че приватизационните и концесионните сделки са "извънмандатни" темпорално. Понеже дефинират събития, създаващи финансови обстоятелства като последици и извън времето, за което избирателите са делегирали властови пълномощия. Веднъж отчуждени, повредени или унищожени (примерите са стотици въпреки т.нар. следприватизационен контрол), общите блага вече не съществуват. За общността облагите от тях са изчезнали яко диме. Въпреки пропагандните изявления (като например това на Бойко Борисов,

че срещу получените за двете цигарени фабрики 200 млн. лв. от приватизацията им може да се построят повече от две фабрики), на практика тези блага не могат да бъдат възпроизведени. Парите са изхарчени. Възвръщането на приватизираните или на отдадените на концесия обществени блага е труден процес. Независимо дали е стартиран от поколенията, което е избрало лошия си обслужващ персонал в лицето на извършилото деяние държавно управление, или е подет от някой от потомците като акт на прекратяване на ощетяването, за което те не носят отговорност.

Тази неравнопоставеност понастоящем между защитата на частната собственост и на обществени блага от отчуждаване е исторически обусловена. Тя се е развила в процеса на противопоставянето между държавата и частната собственост, когато монархически управления, както и деспотично-авторитарни режими, за да

**финансират
най-често военните
кампании**

на своите завоевателни политики, са прибегвали към изземване на частна собственост без компенсация. Тогава само частната собственост се е нуждала от защита срещу всеполюляващите си правителства. Именно оттам са произлезли постепенно и конституционните гаранции при вършени отчуждавания на частна собственост в обществена полза. Въпреки това докъм втората половина на XX в. държавата е все още в доминираща правна позиция спрямо собствеността на отделните граждани. През 1933 г. например американският президент Франклин Д. Рузвелт издава закон, чрез който отнема златото на всички свои сънародници. Те повече нямат право да притежават жълтия метал. Длъжни са да го продадат на държавната хазна по твърд курс - 20,67 долара за унция. То е изкупено на тази цена от Федералния резерв.

В последните десетилетия на миналото столетие натрупа-

Славчо
КЪНЧЕВ*

Карл Маркс е описал процеса на първоначалното натрупване и в частност разграбването на общите земи в Англия през XVI в. като начален етап на капиталистическото развитие. Но понятието "първоначално натрупване", така дефинирано, в края на XX в. претърпя разширение на своето значение. Напълно коректно е да приемем, че първоначалното натрупване се отнася и до обсебването чрез приватизация на богатата, изградени посредством данъчната система и другите финансови канали за постъпления във фиска, които блага са били публична собственост - транспорт, телекомуникации, градско устройство, културни и природни блага, болници, производствени и енергийни мощности, търговски предприятия. Именно разширението на територията на златоносните жили за първоначално натрупване на капитала беше (и е) налице в България през целия т.нар. преход.

Когато една държава приватизира електроцентраля, авиолия или болница, когато отстъпва на концесия снабдяването с питейна вода или експлоатират на природни залежи, тя лишава общността от част от нейните блага. В процеса на приватизация или на отдаване на концесия правителството продава нещо, което несъмнено не е негова собственост, а принадлежи пропорционално на всеки член на общността. Това действие представлява акт на отчуждаване, съпоставим с отчуждаването на частна собственост при строеж на път или друго обществено съоръжение.

Приликата обаче е само

* Авторът е председател на УС на Асоциацията за борба против корупцията в България